

HAARETZ

יום שישי ב' באייר תשע"ז
28 באפריל
2017

ספרים

האידיאולוגיה כבשה את הספרות

חיילי צה"ל
ופלסטינים
במחסום בשטחים.
פרודיה על השמאל
צילום: אי-פי

משפחה קטנה ביקום שנכנס לך לרחם. האם היא באמת מותקפת? לעתים נראה שמדובר במחלה אוטואימונית של חולה מדומה, שתורש את עצמו כקורבן. העולם פולש אליה ותורש בע ממנה דין וחשבון, והיא מרגישה שהיא צריכה להיענות, היא חייבת, והיא יושבת במשך שלושה שבועות עם בתה, ממציאה משפחה גדולה וכיגורפיה וחיים.

איני מתארת חיים של משפחה קטנה במשך קום קטן, יישוב קהילתי או מושב בשם "חורש הצעירה", הרחבה שאליה עברה המשפחה הקטנה הזאת. זהו החלום הישראלי – בית קטן עם גינה, פסטורליה של ריבות מתוצרת ביי תית. היישוב מרוחק מהעיר, ויש בו חיי חב"רה. על כן בעלה הרופא דורש ממנה להפסיק המשך בעמוד הבא

הולכת למכבסה להתלונן, אבל הבעלים של המכבסה, שעל ראשו "כיפה גחמנית", לא משתף פעולה עם ההתרגשות שלה. כאן מתחילה הידרדרות העולם על ראשה. הזורש לת מתקיף אותה מכל כיוון, והזולת הוא הכל. הזולת הוא כמו במשחק ילדים. הוא ארץ, עיר, חי, צומח, דומם, ילד, ילדה, גבר, אשה, מקצוע. אישיות.

כל דבר מסביבה הוא תוקפנות איומה, אלימות המופנית כלפיה, פלישה למרחב שלה, מתקפה על הפרטיות ועל הטעם הטוב והמוסר. בעוד שהיא מוטרדת מהכביסה, חוררת בתה מבית הספר ומסתבר שהיא נדרשת לכתוב עבודת שורשים. "איזו מערכת חינוך היא זאת... אם לפתע לא יכולתי להתיבונן בעיניה של בתי", היא מספרת. כי הם

תשאלני

לאה איני. הוצאת דביר, 168 עמודים,
94 שקלים

מיה סלע

הספר הזה, "תשאלני" מאת לאה איני, מתחיל במכונת כביסה מקולקלת. בגלל המכונה המקולקלת שולחת הגיבורה, ביולוגית במקצועה וחוקרת במעבדה, את בגדיה וכגדי משפחתה (יש לה בעל וילדה) למכבסה. היא מקבלת חזרה כביסה מקופלת, נקייה וריחנית, אבל בין הבגדים מסתתרת שמלה בצבע חרדל שלא שייכת לה. היא נחרדת. היא לא מבינה מה עושה הסמרטוט הזה בערימה שלה. היא

"תשאלני" מאת
לאה איני הוא
כתב אישום
חריף על המקום
שבו אנו חיים,
אבל הוא גם
כתב כניעה
ספרותי שבו
הפובליציסטיקה
פולשת לטקסט
ומשתלטת על
המילים

האידיאולוגיה כבשה את הספרות

המשך ממעמד 1

להיות ביישנית, כי אין ברירה, במקום קטן שבו כולם מכירים את כולם, וכולם חברים של כר"ם, צריך "להתעניין בשכנות! להזמין! לבקרו!" איני מתארת את האופן שבו הגיבורה שלה פשוט לא מצליחה לעשות את זה, להיות חלק מכולם, לרקוח ריבות. המקומות האלה הם כמו בתיכון, יש בהם מלכת הכיתה ויש ילדה לא מקובלת, דחויה, והיא, המספרת החוקרת, אינה מקובלת ואינה מתקבלת. היא שונה מהם, היא כותבת "נשמת עמוקות, אך החמצן בריאותי הפך לחומצה". זה משפט מפתח, כי הכל סביב זה הופך לחומצה. בכל מקום ובכל דבר שהיא רואה אין טיפת נחמה. הכל סביבה חומצה כי היא רואה, כי היא לא עוצמת עיניים, כך לפחות היא רואה את עצמה.

זהו מקום שבו אפילו השפה עוברת התעללות, ומה שפעם היה קרוי גינה הפך למגרש, שהפך למתחם. הגיבורה ובעלה מחליטים כא"קט של מרד פרטי, בינם לבין עצמם, לקרוא לגינה שלהם "ערוגה". היא כבר חושבת להתייאש מתהליך החברות, אבל בעלה מסרב: "במקום כזה קטן... אין לנו את הזכות להתייחס כחריגים!" הוא מכריז ושולח אותה אל מלכת הכיתה של "המתחם", אל גוב האריות, להשתלכל! אבל היא לא יכולה לעשות את זה. הדי

שעוד לא נשאלו, או נשאלו מעט.

והיא גם מגיעה למסקנות – אין עתיד והסיבה טמונה בעבר: "...הדבר שהניע אותנו היה אלים. כה אלים עד שהיה האלימות לשמה. היה הסיבה והמסוכן בהווה מתחזה. שהרי חיינו היו עבר מתמשך. עתיד לא היה לנו". וייתכן שזה בדיוק הרגע שבו מתחיל המשבר של הסופרת עם הספרות. איני עוברת מפרוזה אלגורית לכתיבה פובליציסטית, כאילו מבקשת שהדברים יהיו ברורים, שלא יהיה קורא אחד שלא יבין את הנמשל. אל הנמשה. עולים הקורבנות האוטומטיים, והם באים כמו שהם בלי עיבוד ספרותי: אתיופים, ערבים, כדואים, פלסטינים עם היתר עבודה, פלסטינים בלי היתר עבודה והם "הצ"ללים שתמיד היו שם". שאול, היא קוראת לחיים האלה. נעה כל העת בין הספרות לפובליציסטית, איני נותנת לפובליציסטית השתלטות לפלוש אל הטקסט, כאילו איבדה את האמון ביכולת של הספרות לתאר את השאול. למשל גאולת הארץ... שפיתו גם את מי שאולפו לא לראות – החלפה בדיוק מאחזים... או "אך גם הצבא הונס וחובל. גם הצבא הלך ונהיה צבא השם", או "נוגחנו זה בזה: יהודים ערבים" חילוניים מסדתיים אשכנזים מורחבים גרינשטיין, כמו היה מדובר במשחק דמוקרטי רגיל. ולשולחן באים ובאות לשבת גם מלחמת המפרץ, ומלחמת לבנון השנייה ואפילו צוק איתן, והמחאה החברתית, האלימות בכבישים, בהפגנות, במגרי רשי הכדורגל, ברשתות החברתיות. אחרי כל השנים חוזרת המשפחה הקטנה

לשולי העיר הגדולה. הפרברים הם הטראומה שלה, הם ניסוי בבני אדם, שבגללו כעת הם יכרו לים רק לשכור דירה קטנה ולא לקנות. מצמצמים את החפצים, סובלים גם בעיר מרטיבות כי גשם הוא גשם, אבל הם עצמם במצב חדש עכשיו – הם איבדו אמון. "העל מקום" – כך היא קוראת למדינה – הטמיע בהם תחושת גלות "כי הנה, גם מקום יכול לבגוד בתושביו, גם מקום יכול לנהוג בהסתר פנים".

הספר החדש של לאה איני רואה אור בסדרה "ירח צד", שעורכים יגאל שוורץ ודקל שי שחורי. הסדרה מבטיחה להוציא ספרים שיחרגו מהנתיבים המוכרים של הספרות העברית, ובמובנים רבים היא אכן מקיימת את הבטחתה. עד כה ראו אור: "לרגל עבור מקום אחר" של אוריין מוריס, "מכמורת געועים לפניך", של אלכס אפשטיין, "בואנו איירס, איסטנבול", של עינה ארדל, "ריחים של וינה" של גפ"נית לסרי קוקיא.

הספר של איני בהחלט הולך בנתיב אחר, נתיב הייאוש המר, ולפי תחושתי לא רק הייאוש הגמור מהמקום הזה ומהזמן הזה, אלא גם הייאוש מהספרות עצמה וייאוש מהקוראים. אולי לזה התכוון ההוגה היהודי-הגרמני תיאודור אדורנו כשאמר שלכתוב שירה אחרי אושוויץ זאת כרבריות. איני כותבת את תגליות הייאוש הישראלי במין עירוב של פרוזה ופובליציסטיקה, ולתחושתי הדבר מסמן את העובדה שהספרות בעיניה פשוט לא מספיקה.

היא מתארת חיים ללא חשק. אנשים משתמשים במילה חשק בקלות ראש – אנחנו שואלים

שאלות כמו "רוצה ללכת לסרט?" ועונים "אין לי חשק", כאילו כלום. חצי חיים חיים ככה, לפעמים שלוש רבעי חיים, כלי חשק. את הספר הזה אפשר לקרוא גם כספר על גסיסה, על המתת כל חשק באוהלה של בורגנות ובאוהלו של כיבוש, אי אפשר בלעדיו. היא כותבת על מקום גוסס או אולי מקום שכבר מת, שאין בו תאוה, הומו, תשוקה, שאסור לדבר בו על חשק, ואולי מותר אבל פשוט אין חשק. המקום והאידיאולוגיה סוגרים על האנשים, בעיקר על אלה שרואים ושואלים, האחרים בעיוורונם ממשיכים לטפח את גינות הגוי שלהם.

זהו ספר קשה ומקשה, מעיב על הנשימה, מכאיב, עם מקום מועט להומור, למשל בתיאורי ריבות התאנים שלעיל או דווקא כאשר הוא נראה כמו פרודיה על השמאל. איני יודעת אם איני התכוונה לפרודיה, אבל כשהגיבורה נוסעת עם בעלה הרופא לכנס בעיר קטנה בריוויירה הצרפתית, מתחיל תיאור קומי למדי של שמאל בורגני מיוסר. תארו לכם את המראות היפים של הריוויירה בעוד החוקרת שלפנינו כותבת שנסעה לשם כדי לחוות פליטות, במלון! ככנס של רופאים! היא מגלה במזוודה שלה מאמר דעה שלקחה איתה, שפירסם אלוף לשעבר בצבא, שבו הוא מציע לחשוב על דרך אחרת מאשר מלחמה, וחושבת שהוא אמיץ. היא גם פוגשת מתוך שמו סרו, כלורמר סעיף, שלכלכל שלו קוראים נבלוס. הוא לרעה לה כשהיא מגדירה את עצמה פליטה, והיא אומרת לו שהוא דוגמה גרועה לאוריינטליזם. הוא כמובן משיב לה בגנוסייזם, אפרטהייד, עם ררוש רל אחד עומה אחת חפיד.

ריגות היא אות קיץ במקום שבו מלכת הכיתה שותלת עץ תאנה ואחריה עושות שאר הדבורים ו"עד מהרה כבשו הללו גם את התונה השכנו- תית: ריבת תאנים, גלידת תאנים, עוף בתאנים, לחם תאנים, עוגות ועוגיות תאנים, סלטי תא- נים, פשטידות תאנים, וכנסס בוד".

אבל חיי חברה אינם הבעיה היחידה של החוקרת הזאת. הבית עצמו הופך לבעיה, הר- טיבות, הגנבים, העובש על הקירות, אנשי מק- צוע מייאשים, נערה דתייה מאולפנה שפולשת לסלון, חוסר היכולת שלה לטפל בערוגה. בלי תאורת לילה חסינה למים עם צמחים מקומיים בלבד "הייתכן שגניתנו היתה בעיני השכנים כעלבון לעיני?".

קרקס השאול היא קוראת לזה, ובעלה מציע לה לתעד את הקרקס, להתייחס אל זה כאל מחקר, מחקר על אודות מסע ההתפררות הגדול. והנה מסתבר שהאשה הזאת שהיא ביולוגית במ- קצועה, היא בעצם חוקרת מסוג אחר, המעבדה שלה היא החיים שלה, החיים שלנו. היא מתבר- ננת ככל התאים ומנסה להבין מה קרה כאן, איך הם מתחלקים, איך הם משתוללים, מה הסיבות ומה הנסיבות, אולי היא בעצם, ובכן, סופרת. "אך יש מסעות חקר נפשיים, תודעתיים, בהם החו- קר הוא גם עכבר מעבדה, שהחיכוך בעולם הוא זה שעשוי לחדש אותם, להעלות את השאלות

עורכת: ליסה פרץ **סגן עורכת:** עדי ערמון
עיצוב: אביבה עין גיל **הנהג:** רן שפירא
הפקה: אמיר פקטור
המו"ל: "הארץ", רחוב שוקן 21 תל אביב 61001
טלפון: 03-5121738 פקס: 03-5121385
klar@haaretz.co.il סלריות שמורות

לאה איני. הספרות פשוט לא מספיקה צילום: גלי איתן

כבוש. כל אחד עושה את תפקידו. עד כדי כך איבדה אמון בבני האדם, בקור- ראים (מי זאת שאיבדה את האמון? הסופרת? המספרת? הגיבורה?) שהיא מסכמת את הס- פר לקראת סופו ומסבירה מדוע בחרה לפתוח את עדותה במכונת כביסה. "זהרי אדם אינו יכול לגור במכנסה פוליטית..." היא כותבת וגם "אינך יודעת מהו הפוליטי לאשורו. עד עכשיו. אבל האלוהים נמצא בשאלה. בכקשה, המשיכי לשאול. המשיכי לסרב".

וכך צולל הספר מהספרות אל עבר המחאה הלא ספרותית על "המצב". איני כבר לא מסת- פקת במטאפורת הבית הקורס על יושביו, בפלי- שה היוםיומית לפרטיות, בתחושת הזרות מה- סביבה — היא מתפשטת מהספרות ואומרת את הדברים במפורש. הגיבורה שלה הופכת להיות היא, האשה הכותבת, האשה שיש לה ציווי, ציווי לשאול, או לשאול ולא לשכוח, או לשאול ול- ראות, או לשאול ולכתוב, אפילו במחיר הדיד- קטיות. לראות כיבוש גם ברייווירה הצרפתית, לא ליהנות אפילו מפירור של קיום. לא לסמוך על אף אחד שיידע לפענח את הספרות, לוותר על הספרות לטובת האידיאולוגיה (די לכיבוש!). זהו דר"ח של אשה אחת, חוקרת, אשה מעונה, פרוטוקול חיים של מישהי שרואה, כתב אישום חריף על ה"על מקום" שבו היא חיה, שבו אנח- נו חיים. ואולי זהו גם כתב כניעה, הודאה בחו- סר היכולת של הספרות וחוסר היכולת של קו- ראי הספרות — חוסר היכולת לקרוא ולכתוב לנוכח הברבריות.

מיה סלע